

TAMÁS ANNA

ŐRSÉGVÁLTÁS AZ ÉLETKÉPEK-NÉL

(Egy készülő nagyobb tanulmány első fejezete)

Történelem és irodalom, forradalom és költészet — külön fogalmak. Mégis, az 1840-es évek Magyarországn, mintha a közöttük húzódó határok elmosódnának. Nem általában. Csak a történelmet is formáló forradalmár-költő: Petőfi Sándor tüneményes pályáján. Irodalmunkba és történelmünkbe övele robbant be a forradalmi gondolat és a forradalmi cselekvés, olyan tiszta ötvözetben, amilyen évszázadok alatt is egyszer ha feltűnik egy nép életében — és nem is mindegyikében!

A költő-forradalmár az elaggott, természetes útján haladni nem képes, feudális béklyókba vert ország helyén egy új, életerős, virágzó fiatal Magyarországot akart látni és ennek a célnak az elérésére hívta harcba, szervezte táborba íróbarátait. A főkérdésekben hasonlóan gondolkodó fiatal írók számára a szervezeti keretet az irodalmi élet kínálta. A Tizek Társasága létrejöttét közvetlenül kiváltó okokról maga Petőfi számol be egy Arany Jánoshoz írt levelében, (1847. márc. 31.) de a *közvetlen* indítékok nem jelentik egyszersmind a Társaság megalakulásának tágabban értelmezett, azt mondhatnánk *valódi* okát. Erről a valódi okról is Petőfi fog nyilatkozni egy későbbi, Aranyhoz szóló levelében. (1847. aug. 17.). — A szerkesztőknek, elsősorban Vahot Imrének, a Pesti Divatlap szerkesztőjének az írókkal szemben tanúsított, kiváltságos helyzetével visszaélő, „üzletemberi” eljárása adta az ötletet Petőfinek, hogy ki kell szabadulni és az íróbarátokat is kiszabadítani ebből a lealázó helyzetből, össze kell fogni, nem írni a divatlapokba, hanem saját orgánusra kell szert tenni. A „*Pesti Füzetek*”-ről szőtt álom — helytartótanácsi engedély hiányában — álom maradt csupán — de mégsem egészen. Az idő az 1840-es évek vége felé nagyobb iramban forgatta kerekét, mintsem hogy a „merész, nagyot akaró” ifjú író gárda útját egy mozdulattal el lehetett volna torlaszolni. Önálló lapot nem kap a tiz író (Petőfi mellett, betűrendben: Bérczy Károly, Degré Alajos, Jókai Mór, Kerényi Frigyes, Lisznyai Kálmán, Obernyik Károly, Pákh Albert, Pálffy Albert, Tompa Mihály), de rövidesen alkalom nyílik arra, hogy törekvéseik — ha nem is az eredetileg elképzelt módon — a megvalósulás útjára lépjenek.

Mit képviselt ez a tiz író és milyen szálak fűzik őket egymáshoz? Hiszen már a nevek pusztas felsorolása is szembeűnő különbségekre mutat! Különbségekre az írói tehetség ranglétráján. Petőfit, Jókait vagy akár Tompát hogyan is lehet például Lisznyaival vagy Kerényivel a művészi színvonal tekintetében egymás mellé állítani? De ugyancsak első pillantásra szembeűnő eltérések tárulnak elénk politikai felfogásuk vizsgálatánál is. Az 1846 tavaszától végérvényesen forradalmi demokrata Petőfi magaslátát a Tizek egy másik tagja sem éri fel, és a többiek között is vannak legalábbis árnyalati, ha nem nagyobb különbségek. Lisznyai a középnemesi liberalizmus költője, Tompának több köze van a néphez, Pákh Albert szemlélete inkább polgári. — Politikai szemléletükben, írói nézeteikben egyaránt heterogén társaság a Tizeké, és mégis, társulásuk, összetartozásuk valódi oka politikai és művészi felfogásukban rejlik. Miben egyek tehát ezek a különböző emberek? Egyek abban, hogy szívvel-lélekkel küzdenek a társadalmi haladásért, hogy szembefordulnak az avult

feudális renddel s annak kiszolgálójával, a konzervatív, hamis illúziókat tápláló, formájában dagályos irodalommal, hogy eszményképük a francia forradalom népe és irodalma. Törekvéseiket a 40-es évek közepétől egyre több — a divatlapokon kívül — önállóan is megjelenő könyvük, regények, verseskötetek, drámák közvetítik az olvasókhöz. 1846 végére szinte észrevétlenül, komoly pozícióba jutva vívják sztrájk-harcukat. Nem lehet már nem számolni létezésükkel, és lassan-lassan nem lehet már az olvasóközönség igényeit sem nélkülük kielégíteni. Ezért érik el — ha nem is az elképzelt formában — azt a célt, hogy olyan lapba írhasanak, amely nem „szívességet tesz” azzal, hogy írásaikat közli, hanem nyíltan vallja; hogy szüksége van rájuk; majd később, néhány hónap leforgásával közülük kerül ki Jókai Mór személyében a legolvasottabb divatlap, az *Életképek* szerkesztője is. De lássuk rendben egymás után.

1846 novemberében már 5-ik hónapja tart a Tizek sztrájkja s a szépirodalmi folyóiratok színvonalán, érdekességén érezteni már negatív hatását. A *Pesti Divatlapnak*, ennek a nemesi liberalizmus nemzetieskedő irányát képviselő irodalmi lapnak a szerkesztője, Vahot Imre részben ezt előre tudva, de főként bosszúvágyból már lapja első júliusi számában, tehát éppen akkor, amikor kezdetét venné a sztrájk, a Tizek öt tagjának, köztük Petőfinek régebben nála levő írását közölte. Eljárását súlyosbítja az a tény, hogy ebben a számban *kizárólag* a Tizek írásait hozza, ennyi szépirodalom a többi számban nincs is. Megjelenteti Petőfi: *Változás* c. költeményét, Obernyik: *A bálkirályné*, Degré: *A pesti uracs* c. beszélyeit, Lisznyai: *A rabnő* c. versét és Tompának: *A Tisza ég* c. prózai írását. Ezeket kívül csak hírek és szemle olvasható a júl. 4-i számban. Kiáltó a szándékosság és semmivel sem menthető, ha mindehhez azt is hozzávesszük, hogy Vahot ebben az évben Lisznyaitól és Degréától még semmit sem közölt, Obernyiktől csak félesztendővel előbb, a januári első számban hozott egy írást, Tompától is három hónapja jelent meg utóljára valami, tehát gyűjtötte-tartogatta korábbi írásaikat, hogy vállalkozásukat nevetségessé tegye, erkölcsileg torolja meg a Tizek Társaságán, hogy a továbbiakban saját lábukra akarnak állni. „*Visszaemlékezései*”-ben nem is tagadja, hogy milyen cél vezette: „Meg kell tréfálnom ezen hűtelen, pártos, de azért bolondos jó fiúkat — gondolám magamban — majd mindeniknek van már nálam előre díjazott, kifizetett munkája s az irodalom jó rendjét felforgatni törekvők kijátszása s ünnepélyesen tett fogadásuk megghiúsítása végett ki fogom azokat adni lapom júliusi számaiban, mikorra már az ő, minket tönkretendő visszavonulásuk ország-világra szóló egyesülésük határideje beállott. . . .” Volt-e joga ehhez Vahotnak csupán azért, mert a díjakat esetleg valóban előre kifizette? Nyilvánvalóan a becsületes eljárás más megoldásra vezetett volna, ez a „tréfa” enyhén szólva is izetlen volt.

Petőfi felháborodott tiltakozását Vahot nem hajlandó lapjában közzétenni, erre költőnk párbajra szólítja. „Vahot másfél napi gatyázás után végre határozottan kimondta, hogy ő semmi esetre sem fog vívni. Ezek voltak végszavaim hozzá: No, . . . amilyen alávaló gazember, éppen olyan gyáva is vagy!” (Petőfi levele Arany Jánoshoz 1847. márc. 31-én.) Végül is Obernyik Nyilatkozatának helyt ad Vahot a *Pesti Divatlapban* s arra válaszolva megpróbálja tisztázni magát s egyben ígéretet tesz, hogy a Tizek szerződését a jövőben tiszteltben fogja tartani.

Ilyen összetűzések után szó sem lehetett arról, hogy a *Pesti Divatlap* kezdeményezhessen valamit visszahívásukra. Ezt a helyzetet használta ki ügyes taktikával Frankenburg Adolf, aki 1843 óta szerkesztette az inkább polgári, mint nemesi liberális színezetű *Életképeket*. 1846, november 7-én levelet ír a tíz írónak és arra kéri őket, bontsák fel egymással kötött szerződésüket. Indokolásul arra hivatkozik — ügyesen; számítva, de egyben az igazságnak is megfelelően — hogy „. . . míg önök visszavonultak a lapirodalom teréről, addig az elébb szellemi kisebbségben tartott irodalmi töredék kapott túlnyomóságra azon, — ismertlen középszerűségek küzdtek fel magukat nyilvános kárával a szépirodalomnak úgy, mint a közönségnek. Pedig nincs tér és mód, melyen bármely korszerű eszme, erkölcsi vagy hon-

fiúit, erősebben bírna hatni közönségünkre, mint a szépirodalom tere. Veterán íróink nagyobb része — hála nekik és elismerés az eddigi küzdelmekért — most már örömeztőbb élvezi nyugalját, vagy az élet nehezebb fáradalmival harcol; önök azok, kiknek most, ha valaha, kell egyesült erővel fellépniök a síkra, hogy azon, ismerve az irányt, mit honfinak és becsületes embernek követni kell, az igazság és honérzet diadalát kivívni segítsék. . . . Ezért felhívom önöket, minden önzés és ámitás nélkül nemcsak a *magam*, hanem inkább a *közügy* érdekében, hogy félretéve minden mellékérdeket és netalán — mit valószínűnek nem látok — neheztelést: bontsák föl ugyanis csak ideiglenesen kötött társadalmi szerződésüket s kezdjék meg újra a hatást, mire erkölcsi és honfiúi tekintetben önelkök sugallásától felvannak hivatva, emelve a divatlapok közül bármelyiket nélkülözött munkálataikkal, melynek iránya önelkökével összehangzik! Adjon az ég önöknek áldást és egyetértést, szavaimnak pedig a kívánt sikert.” (É. 1846. II. 671. *Ismét egy pár szót, de örvendetest lapunk ügyében.*)

Frankenburnak ez a jól célbataláló érvelése valóban azt eredményezte, hogy a Tizek közös megegyezéssel egy évre kötött szerződésüket felbontották, „tettleges része alakulásunk céljának nem nyilvánítható akadályok miatt teljesülésbe nem mehetvén. . . .” — Majd azzal a fenntartással élve, hogy „Ha a magyar irodalmi körülmények az eddigieknél netalán jobbra változnának, most szándékolt, de foganatba nem hozhatott célunk bizonyosan újra egyetend bennünket. . . .”, ígéretet tesznek Frankenburnak közreműködésüket illetőleg. (É. 1846. II. 672) — A II. 685. lapján már Jókai *Sonkolyi Gergelyét* olvashatjuk s még 1846 végén két Petőfi-vers, Degré egy elbeszélése, Bérczy és Lisznyai egy-egy költeménye látnak az *Életképek*-ben napvilágot.

Mindazok után, ami történt, nem restelli magát Vahot egy 1846. december végi számban ítéletet mondani a szerződésszegésről olyképpen, hogy tárgyilagosságnak tűnő hangon Obernyik „erkölcsi kötelességérzetét” emeli ki, aki a Tizek közül egyedül nem ad írást divatlapba az év leteltéig. (*PDL*, 1846. 1057. l.)

A Frankenburchal való levélváltás után tehát ismét találkozunk Petőfi és társai nevével, elsősorban az *Életképek*-ben, de más lapok hasábjain is. Petőfi maga — a történetek után, és hozzá méltó elvi következetességgel — a *Pesti Divatlapba* többé nem ír. Az 1847-es évfolyamot végiglapozva hasonlóképpen nem látjuk ott Pákh Albert, Bérczy Károly és Degré Alajos nevét sem. A „szépirodalom emelésére és a közügy előmozdítására” a 47-től magyar nyelven megjelenő győri *'Hazánk'* című lapot is támogatják a Tizek az *Életképek* mellett. Petőfi legnagyobb versei közül is nem egy itt jelent meg először. (*Egy gondolat bánt engemet, A XIX. század költői*, stb.)

Érdeklődésünk középpontjában ezúttal az áll, hogy megvizsgáljuk, milyen változást okoz az *Életképek* arculatán a Tizek csatlakozása abban a szakaszban, amikor még Frankenburch a szerkesztő, vagyis az 1847-es esztendő első félévében. „Ismeretlen középszerűségek küzdtek fel magukat. . . .” — írta Frankenburch a Tizeknek. Milyen nevekkal találkozunk hát a sztrájk hónapjaiban a lap hasábjain? Mintegy hatvan munkatársa van januártól júniusig az *Életképek*-nek. Nagy név ezek között csak az Arany Jánosé, akinek *Hermina* című novelláját olvashatjuk itt és Vasvári Pálé, aki két történeti elbeszélését (*Bús napok, Óriási terv*) adja közre ekkoriban. Ismert név van még természetesen néhány, hiszen ír ide például Garay János, Gaál József, Vas Gereben, Berecz Károly, Sárosy Gyula, de a munkatársak nagy többsége, mintegy 70-80 százaléka teljesen kihullott az idő rostáján. — A lap elvi cikkeit illetően nincs egységes irányvonal. A társadalmi problémákat legközvetlenebbül érintő tanulmányt a reakciós-klerikális Gyűléshöz tartozó Mészáros Károly írja, aki a felvilágosodás racionalizmusával szemben foglal állást. Emellett azonban hangot kap a lapban a társadalmi helyzet előremutató elemzése is, mint például Medgyes Lajos *Tükörcsodások Erdélyből* című cikksorozata. Ő a kasztszellem ellenében a nemzeti egység szükségességét veti fel, anélkül azonban, hogy mélyére tekintene a problémáknak, illetőleg, hogy túlmenne a rang- és címkorság hibáztatásán. — A költemények rovatát vizsgálva, itt is túlsúlyban

vannak a „szívhangok”, „fátyolképek”, sorozatban gyártott „költői képek”, és csak itt-ott olvasunk a kor hangulatát tükröző, a társadalmi igazságtalanságokat leleplező költeményeket, mint a Petőfi köréhez tartozó Berecz Károly két versét, Mentovich Ferenc nemzeti problémát érintő *Unió-dalait*, Garay János Szekszárd polgári fejlődését üdvözlő költeményét és egy-két találó epigrammát az osztálykülönbségek leleplezésére.— A novellák közül ismert író tollából nem is igen találunk mást, mint a már említett Arany és Vasvári-elbeszéléseket. Érdemes azonban felfigyelni arra, hogy a korabeli beszélyirodalommal két írás is foglalkozik, stílusparódiában, illetőleg más humoros formában bírálva az ál-problémákkal, kényszeredett, az unalomig agyoncsépelet elemekkel bővelkedő lapos történeteket. (Galamb: *Fogadott beszély*; Karakán Jónás: *Szerelem és egyéb*). — Igényes írások — ha nem is minden tekintetben elfogadhatók megállapításai — Henszlmann egykorú regényelemzése és igen jelentékeny s mintegy előkészíti eszmeileg a Tizek meghívását, Medgyes Lajosnak októberben Désről küldött írása „*Petőfi Sándornak*”. Ebben a népköltészetnek, népiességnek Petőfi által képviselt irányát teszi meg a nemzeti költészet alapjául. — Így dióhéjban áttekintve a folyóiratnak Petőfi és köre csatlakozását megelőző szakaszát, vegyük most szemügyre azt, e helyen ugyancsak egészen röviden, mennyiben járult hozzá a lap színvonalának emelkedéséhez — eszmei és művészi emelkedéséhez — Petőfiék közreműködése Frankenburg lapjában.

Az 1846. okt. 24-i számban, tehát a Tizekkel való levélváltás előtt röviddel Frankenburg *Nyílt levelet* intézett az *Életképek* olvasóihoz. Nyilatkozatának előzményei is voltak. Frankenburgot, — aki nemcsak szerkesztő, hanem levéltári tisztviselő is volt — felettesei 1846-ban több ízben maguk elé rendelték és különféle közvetett és közvetlen utakon el akarták érni, hogy az *Életképek* szerkesztésével hagyjon fel, esetleg csatlakozzzék a *Honderühöz*. Nem látható, hogy egy kormánytisztviselő ellenzéki szellemű lapot szerkeszt és ráadásul ezt a lapot sokan olvassák. Ajánlataik kárpoztást ígértek arra az esetre, ha felhagy a szerkesztéssel. A levéltári adatok és Frankenburg saját *Emlékiratai* egyaránt arra vallanak, hogy hajlott is a szóra, meg nem is. (V. ö. Goriupp Alice: *Az Életképek szerkesztőváltása 1847-ben*. Magyar Könyvszemle, 1930 és Lesi Viktor: *A Frankenburg-jéle Életképek*, Debrecen, 1941.). Párhuzamosan azonban tárgyalásokba bocsátkozott a Kossuth-vezette ellenzékkel és e megbeszélések eredményeként az ellenzék szerződésileg biztosította őt és családját arra az esetre, ha olvasóinak száma erősen csökkenne, vagy ha a lap szelleme következtében elvesztené állami hivatalát. A szerződés aláírói Kossuth, Battyhányi Kázmér, gr. Teleki László, gr. Ráday Gedeon és Pulszky Ferenc voltak, kelte pedig 1846. szept. 10. — Frankenburg azt a programot, amit októberi *Nyílt levelében* az olvasók elé tár, az ellenzékkel való megállapodása szellemében fogalmazta tehát és ennek a szellemnek az érvényesítéséből következtetett az is, hogy meghívta a Tizeket a laphoz. Ekkor lett az *Életképek* a Nemzeti Színház hivatalos orgánuma is.— A kormány ekkor jobbnak látta az ügyet egy ideig „pihentetni” — a közelgő országgyűlés is erre a belátásra juttatta — s majd csak néhány hónap múlva vette elő újra és akkor is olyan látszatot kölcsönözve az eljárásnak, hogy abban senki Frankenburgnak valamiféle büntetését ne vélhesse felfedezni. Frankenburg a programban a lap követendő céljáról, irányáról szól elsősorban. Az irodalom hivatása „A nemzetiséget a *polgárisodással* s *műveltséggel* kapcsolatba hozni, emerre ráútni a nemzetiség zománcát s a *nemzetiséget* a polgárisodás pecsétével megszentelni, a magyart művelté s a műveltséget magyarrá tenni, a polgári szabadságot társadalmi erénnyé fejleszteni”. Majd bejelenti, hogy a jövőben ezt a kezdettől vallott elvét még inkább alkalma lesz megvalósítani, mert „*oly férjfiakat nyertem meg lapjaim szellemi s anyagi pártfogóit* — írja — kiknek neveik alkotók, fenntartók s elsőrendű bajnokok gyanánt csaknem mindennel azonosítva vannak, mit az utóbbi évek társas mozgalmi szépet, nemest és dicsőt felmutathatnak.”

A lap életében tehát mindenképpen bizonyos fordulatot jelentenek az 1846-os esztendő utolsó hetei. Mit jelent ez a fordulat a munkatársi gárda szempontjából? Az *Életképek* egy-egy

félesztendei szakaszát vizsgálva végig a lap életében, általában, mintegy 55-60, magát nevén nevező író működik közre. A nevek illetőleg a személyek tekintetében elég nagymértékű a változás-cserélődés. Ha például az 1846-os esztendő első felének tartalomjegyzékét az év második kötetének regiszterével összevetjük (nem számítva azt az egy hónapot ez utóbbinál, amikor a Tizek ismét irnak), a 60-egynéhány név és álnév közül mindössze a fele azonos. Attól a szakasztól számítva, amikor Petőfiék csatlakoznak a laphoz, a munkatársak névsorában még nagyobb változás figyelhető meg. Az 1846-os év második felének írói közül az 1847. I. félév végéig az ugyancsak több, mint 60 névből csupán 19 olyat találunk, akik az előző félesztendőben is a munkatársak közé tartoztak. — Jelen vizsgálódásunk szempontjából ennél a kérdésnél kell egy kissé megállnunk. 19 név azonos, de több, mint 40 új! És a 40-ből jobbra csak a Tizek tagjai azok, akik 1846. I. félévében is írtak a lapba. — Mi rejlik e mögött tartalmilag, ez a nagy szám jelent-e többet, mint csupán mennyiséget, változtat-e minőségileg is a lap szellemén, színvonalán? Az előzményekből világos, hogy ez csupán szónoki kérdés, hiszen beszéltünk már arról, hogy amikor a Tizek, Petőfivel az élen, bevonultak a munkatársi gárdába, nemcsak színezik az *Életképeket*, hanem körvonalait, jellegét is a maguk képére próbálják alakítani. — Kiindulva a számszerűségéből, ami önmagában is sokat mond, vegyük szemügyre először maguknak a Tizeknek a közreműködését. *Petőfitől* 14 vers jelenik meg, itt olvashatjuk két novelláját és III. Richard előadásáról szóló színikritikáját. *Jókai* két novelláját közli a lap 3-3 folytatásban, majd a félév végén egyéb írásait is, de azokkal más helyütt foglalkozunk, azok már az ő szerkesztősége idejére esnek. *Tompá* két költeménye, *Pálffy* ugyancsak több folytatásban közölt két novellája, *Bérczy* Károlynak 3 verse (Ladár álnéven), *Lisznyainak* két balladája, *Degrének* egy vígjátéka és egy novellája és *Kerényinek* egy költeménye gazdagítja a lapot. Pákh Albert ebben a félévben nem ír az *Életképekbe*, Obernyik pedig — mint erről már szó esett — a maga számára 1847. júliusát a szerződés felbontása után is érvényesnek tekintette.

Azok közül az írók közül, akiknek a nevével a 1846-os esztendőben egyáltalán nem találkoztunk a lapban, de ebben az új szakaszban Frankenburg munkatársai lettek, említésre érdemes Bajza, Eötvös, Egressy, Czakó, Szigligeti, Czuczor, Bloch Móricz. A többi — ma már alig vagy egyáltalán nem ismert név felbukkanását tekinthetnénk véletlennek is és sok esetben ez is a helyes megítélés, de van azért néhány olyan ezek között, akik a lap pozitív irányba való fejlődését, színvonalának emelkedését ha csak egy-egy írásukkal is, de elősegítették, akik a radikalizálódási folyamatot jelzik működésükkel.

Az elvi cikkek között ha nem is uralkodik egységes szemlélet, de az előző félév értekezéseihez képest sokkal határozottabban mutatnak előre. A Mészáros Károly említett írásaihoz hasonló szellemben fogant cikkek ekkor már nem kapnak helyet a lapban. Berecz Károly, Bloch Móricz, Greguss Ágost és különösen egy Fekete Lajos nevű író éreztetik ebben a rovatban az eszmei tisztulást, a Fialat Magyarország jelenlétét. (Fekete Lajos is tagja a Pilvax-körnek). Az elvi-elméleti érdekű munkák sorában fontos helyet töltenek be a színházzal-dramával s általában az irodalmi kérdésekkel foglalkozó cikkek, melyeknek a múlt évihez képest erősen megnövekedett a számuk-szerepük. Élénkebb és elvibb — bár a személyeskedésektől sem teljesen mentes — lett a vitaszellem a lapon belül és egykorú más sajtóorgániumokkal, különösen a *Szépirodalmi Szemlével*.

A legnagyobb emelkedést — a dolgok természetéből következően — a költemények rovata mutatja. A mintegy 40 vers közül 14 a Petőfié. Hozzá tartozik az igazsághoz, hogy ezen időszaknak legnagyobb lírai alkotásait a *Hazánk* című lapnak küldte el, így például az *Egy gondolat bánt engemet*, és *A XIX. század költői* ott jelentek meg, mint ahogy Lauka Gusztáv, Petőfi barátja is több és radikálisabb hangú versét a győri újság számára küldi 1847 első felében. A versek rovatában — visszatérve az *Életképekhez* — a 14 Petőfi-költemény mellett a többi is nagyrészt rangosabb vagy éppen nagy költő alkotása. Itt jelenik meg mindenképp Arany válasza Petőfi Toldit-üdvözlő versére s mint a Tizek számbavételénél felsorol-

tuk, Petőfi többi költőbarátja is jó néhány verssel szerepel. A Tizeken kívül Eötvös József, Sárosy Gyula, Berecz Károly, Czuczor Gergely, Gaál József írnak verseket s még a névtelenebbek is többnyire nemzeti problémákat érintő és nem „szívhangokat” kifejező gondolataikat formálják meg ezekben a költeményekben. Bár természetesen szerelmes versek is találhatóak, s a legszebbek éppen Petőfitől.

A novellák tekintetében is messze fölötte áll ez a kötet az előző félcvinek. Itt is Petőfi nevét említjük meg először. Két népies elbeszélése: *A jakó leány s a pej legény* és a *Nagyapa* a népi szemlélet behatolását jelenti beszélyirodalmunkba s a lap korábbi életében olyannyira elburjánzott semmit-mondó lapos történetek után tiszta áramlatával frissíti fel a műfaj áporodott levegőjét. Pálffy Albert is, talán egész 48 előtti pályájának legjobb novelláit írja és közli ekkor az *Életképekben*. Jókai is lépéseket tesz a népies elbeszélések felé a *Sonkolyi Gergellyel* és *A serfőzővel*. A novellák között ugyanakkor változatlanul olvashatunk szélsőségesen romantikus történeteket, melyek közül némelyik azért nem nélkülöz valamilyen társadalombírálatot. Stílusparódia is olvasható Gaál Józseftől, melyben a francia romantika, német szentimentalizmus és magyar ötletelenség, tartalmatlanság egyaránt gúny tárgyát képezik. — Nincs tehát egységes arculata a novelláknak, de küzd a régi az újjal, és az újat, a valóság-hű ábrázolás igényét elvi cikk is, meg jó néhány állóképszerű életkép is támogatja.

Ezután a futólagos áttekintés után a lap történetében beköszöntő nagy eseménynek, az 1847. júniusában bekövetkezett szerk'sztő- változásnak a küszöbére érkezünk. — Korábban volt már szó arról, hogyan próbálták Frankenburgot rávenni, hogy a lap szerkesztésével felhagyjon, majd pedig az ellenzék támogatását látva hogyan vonult vissza egy időre a budai és bécsi hatalom. Frankenburg *Emlékirataiban* elmondja az 1847 februárában újra kezdődő manőverezéseiket. „Február közepe felé meghívást kaptam Bécsbe — a főkancellárhoz. — Budán kifogytak a puskaporból, tehát az ostromot Bécsből kellett folytatni. . . . Gróf Apponyi, kivel ez alkalommal először találkoztam, főúri nyájassággal fogadott. . . s határozottan kijelenté, hogy a dolog így nem mehet tovább s ha Széchenyi (A Helytartó Tanácsban, T. A.) nem tudott, vagy nem akart módot találni, annak más fordulatot adni, meg fogja ő a csomót oldani, akár tessék ez „hatalmas” pártfogóimnak, akár nem. . . .” Majd később így folytatja: „Kossuth minden, akármilyen néven nevezendő transzrakciónak ellene volt, s kételkedvén hogy a kormánynak bátorsága (értsd ügyessége) lesz, a csomót amúgy nagysándorosan keresztülvágni, azt tartotta, hogy e „csapást” be kell várni. . . .” — A csapás néhány hónap múlva be is ütött, mégpedig agyafurtan és a kancellár „dicséretére” legyen mondvá, ügyesen kiterelve. Frankenburgot — modern szóval élve — felfelé buktatták és udvari tolmácsá neveztek ki Bécsbe. — A szerződést annakidején aláíró ellenzéki vezetők, Kossuth és Teleki kivételével, az anyagi áldozathozatal alól kibúvót kerestek és találtak is, önkényesen döntve úgy, hogy mivel az 1846 végén kitűzött program a cenzúra következtében tökéletesen nem valósítható meg és csak evvel a föltétellel vállaltak keszességet, így ezt nem tekintik érvényesnek és kötelezőnek magukra nézve, vagyis — Frankenburg tegyen úgy, ahogy jónak látja. Frankenburg, aki Kossuth személyét az ügyben tisztán akarja megőrizni, idézi őt: „Jól mondta Kossuth — írja — hogy „ahol nem egy emberrel van dolog, mindjárt van baj.” — És ezután következik a mindmáig meg nem oldott probléma: hogyan sikerült ilyen előzmények után és abban az adott helyzetben elérni, hogy a fönt már hosszú idő óta rossz szemmel nézett és többször halálraírt *Életképek* Frankenburg távozása után nemhogy automatikusan megszűnt volna, hanem egyenesen a Fialat Magyarország egyik oszlopos tagjának, vagy Petőfi szavaival, egyik „főtágjának” a kezébe kerül?

Ez annál is kevésbé érthető, mert mint korábbi kutatások ezt már felderítették (V. ö. Goriupp i. m.), amikor Apponyi György másodkancellár arra kéri a királyt, hogy bár az udvari tolmács állás betöltése a kancellária hatáskörébe tartóznék, az uralkodó nevezze ki Frankenburgot, mert ő a kinevezés politikai hátterét nem publikálhatja, erre a kérelemre

adott válaszban a királyi elhatározás figyelmezteti Apponyit, hogy a külön kabinetirattal történő kinevezés eredménye: „az Életképek megszűnése el ne maradjon.”

Mit ír erről a kérdésről a két érdekelt, Frankenburg és Jókai?

Frankenburg *Visszaemlékezéseiből* a következőket tudjuk meg: „Egészen kötött kézzel azonban mégsem akartam magamat a „hatalom urainak” átadni. Az „Életképeket” mindenestre meg kellett mentenem, ha mindjárt magam áldozatul is esem. Fölmentem tehát Bécsbe s itt Szögyényi László alkancellár úrral, ki mindig jóakaróm volt s mai napig is az maradt, hosszasan értekezvén, ennek hathatós intervenciójával kivinnem sikerült: hogy az Életképek további *kiadhatási joga* részemre főtartatván, annak szerkesztése *Jókai Mór* barátomra ruháztatott, ki a lap eddigi szellemének megőrzésére nézve mind nekem, mind a közönségnek elegendő kezességet nyújtott...” — Frankenburg saját magatartását az egész ügy során — sok más emlékiróhoz hasonlóan — szebb színben igyekszik feltüntetni, mint amilyen az a valóságban, a dokumentumok alapján megítélve, lehetett. A maga ingadozásait nem igen emlegeti, evel az utolsó lépésével azonban kétségtelen, hogy sokat használt a magyar irodalomnak és ezen túlmenően a haladó nemzeti és társadalmi törekvéseknek. — Hogy miért tudta ezt az engedélyt ilyen könnyen egy beszélgetés alapján ténylegesen elnyerni, vagy milyen más okok játszottak közre a háttérben, az általa említettek kivül — azt biztosan nem tudjuk.

Jókai sem segít fellebenteni a fátylat erről a rejtélyes ügyről. *Önéletírásában* (1895) igen szűkszavúan a következőket írja: „Én már 21 éves koromban egy szépirodalmi lap szerkesztésével bízattam meg, ami abban az időben nem volt olyan rendes hivatás, mint-most: Lapot csak a kormány engedélyével lehetett kiadni...” Majd elmondja, hogy a három szépirodalmi lap közül melyik mit képviselt politikai síkon és milyen irányú politikai lapnak volt a megfelelője. „Ahogy a konzervatív párt politikai lapjának satellese volt az arisztokrata Honderű, a neutrális táblabíró világ orgánumának a Pesti Divatlap: úgy csatlakozott a liberális reformok közlönyéhez a demokrata Életképek s amilyen harcok folytak amazok között a politika magas régióiban, nem kevesebb eréllyel küzdöttek emezek az esztétika, poézis és társadalmi élet mezején. Én a liberális irányzatú szépirodalmi lapnak, az „Életképek”-nek lettem a szerkesztője. Ebbe a lapba dolgoztak a magyar költővilág legkiválóbb matakora. Különösen az ifjú nemzedék s annak vezérszellemé, Petőfi, kivel legbensőbb barátság fűzött össze évek óta.” — Ezekből a sorokból bizony csak a tényt lehet kiolvasni, a tényt, hogy a leghaladóbb szépirodalmi lapot szerkesztette, de arról, hogyan került a szerkesztői székbe, még csak említést sem tesz. — Egy gondolattal többet mond „*Az én kortársaim*” (1872) című emlékezésében, de itt sem ad választ a szóbanforgó kérdésre. Ezt írja: „Frankenburgnak holmi kormányi cselszövény következtében le kellett mondania az Életképek szerkesztéséről s felmennie Bécsbe; az Életképek szerkesztését énám ruházta át s ezzel önálló szerkesztő lettem.” — Goriupp Alice idézett művében közli a Helytartó Tanács irattárában talált cenzori jelentés szövegét, mely szerint a Központi Könyvvizsgáló Hivatal „Jókai Mór egyéniségét illetőleg semmi oly körülményről, mely miatt az ismételve említett „Életképek” című szépirodalmi lap szerkesztőse elvállalásában akadályoztatnék, tudomása nincsen.” Goriupp szerint Frankenburg Szögyényi előtt valószínűleg súlyos anyagi veszteségére hivatkozott, amely a lapkiadás megszűnésével érné, de másrészt — és úgy véljük, itt rejlik valami az igazságból — végül mégiscsak attól félt az udvar, hogy a lap megszűnése az ellenzék és az udvar között feszülő ellentétek további elmélyítésére és ezáltal a tömegek udvar-ellenes felháborodásának növelésére szolgálna alkalmul.

A szerkesztés munkája tehát 1847 júniusától a 22-ik életévét még be nem töltött, de máris nagyhirű prózaíróra, a Tizek Társaságának Petőfi után legjelentékenyebb tagjára hárul. A *Pesti Füzetek* helyett a Fialat Magyarország kezébe az *Életképek* került.

A lap első feladata: a munkatársak olyan összeválogatása, ami lehetővé teszi az eredeti elgondolások maradéktalan megvalósítását. A Tizek teljes csatasorba állítása és a Köz-

vélemény Asztalának, a Pilvax-beli ifjú írógárda többi tagja közreműködésének biztosítása a cél elérésének fő eszköze. — De mindenki más előtt Arany Jánoshoz megy a hívó szó. Hiszen Arany már egy május-végi, Petőfinek küldött levelében úgy fogalmazza meg esztétikáját, hogy abból bizonyos: a megújuló *Életképek* irányvonalával teljesen egyezik felfogása. Itt fordul Arany az arisztokrata urakhoz élesen-határozott szavaival: „Írjanak önök halavány köreik számára halavány poézist, szépet, homályost és hideget, mint az ősziköd: majd Petőfi, meg Tompa, meg saját kicsinységem is fogunk írni, mit... azon egy-néhány politikai *nulla*, azon még fejetlen *zéró*, melyekhez nem több, csak egy vonás: 1 (mi például *kardvontás* is lehet), kívánatlik, hogy politikai milliókká emeltessék, ez a *számtalan nagy szám*, mondom, magáéknak, szívvéréből szakadottnak vall...” Petőfi is Aranyt és, Tompát akarja elsősorban kizárólagos munkatársakul megnyerni és éppen ez sikerül csak nehezen, illetve csak felerészben, Aranyt illetően. Június 18-án megy a levél Szalontára, Petőfi írja, de benne küldi Jókai *Életképek*hez hívó levelét. Arra kéri az ifjú szerkesztő Aranyt, hogy mihelyt Vahotnak adott szava nem köti tovább, legyen az *Életképek* állandó munkatársa. Ebben a levélben, ha néhány mondatban is csupán, de tömör programot fogalmaz meg Jókai, értő füleknek kevéssel is sokatmondót. „Tán fogja ön tudni, hogy az „Életképek” szerkesztésének gyönyörei az idők teljességében reám várakoznak s e tudás folytán megsejdítheti ön: hogy e téren mindazok, kik magukat egy vérből való vérnek, egy lélekből való léleknek hisszük, valljuk, menten idegen befolyástól, egy szívvel, egy célra egyesülni fogunk. Vegye ön jó vagy rossz néven — de én kimondom: hogy ön is egyike azoknak, kiket Isten, haza, emberiség nevében rokona-inknak nevezek s ki hiszem, hogy engem szinte annak nevezend, mihelyt úgy fog ismerni, mint én ismerem önt...” Majd Jókai is a népköltő triumvirátust együtt emlegetve — akár-csak maga Arany tette májusi levelében — ismerteti terveit: „...miután Petőfi minden hónapban két, Tompa egy versnemű munkálatot fog adni, öntől szinte havonként egyet kívánnék közleni, hogy így szüntelen közönség előtt álljon e három név (epithetonokat nem rakok a név elé); díjazni mindhárom munkálatait egyenlően fogom...” Egy hét múlva érkezik a válasz: „Jókai levelét nagy örömmel vettem, ajánlatát elfogadom. De szeretném, ha senkinek sem mondaná legalább egy pár hétig, míg t. i. V. I.-től választ nem kapok.” — Az aug. 11-i levélből megtudjuk, hogy Arany Vahot anyagilag kedvező ajánlatai ellenére is ott fogja hagyni a *Pesti Divallapot*. — „Én kedvedért — írja Petőfinek — Jókaihoz csatlakoztam, s ha tüzes vasvillát köpdősnek is érte rám, megállok. Annyit nyerek vele, hogy nem olvasom lapjaikat s aztán nem hallok semmi rágalmat. Mindazáltal nem akarok gorombán válni meg Vahottól; inkább, ha ez élelemény neki, ingyen írok lapjába az idén. De kétkulacsozni nem fogok.”

Nem így sikerült a dolog Tompával. Ugyanabban a júniusi levélben, amelyben Jókai meghívását is mellékelte, említi Petőfi, hogy most ír Tompának a jövőévi *Életképek* ügyében. De Tompa nem állt rá, hogy kizárólag Jókai lapjának munkatársa legyen. Arra hivatkozik, hogy „ő, mint új gazda 7 frt 30 kr havi díjért nem kötheti Jókaihoz magát”. — Arany közvetíti ezt a hírt Petőfihez s ezután tér rá saját elhatározásának közlésére. Ő megértő Tompával szemben. „Neki V. Imrével bonyolódott viszonyai vannak, melyeket én nem tudok s isten mentsen, hogy én kárhoztassam.” Nem így Petőfi. Arany levelének vétele után rögtön válaszol s méltán hasonlítja össze saját anyagi helyzetét és kötelezettségeit a Tompáéival. Petőfi elvhűsége és jellemzilárdsága nem tudja elviselni, hogy olyan valaki, akit barátjának tart, csak haszonért álljon a „szent zászlóhoz”. Ki hitte volna, hogy még ez iránt az ember iránt is meghülök, meg kell hűlnöm... mert én csak characteres, szilárd characterű embernek tudok barátja lenni...” Majd kitér Arany levelének egy mondatára, arra, amelyben szintén nem elvi, hanem személyi okok felülkerekedését véli felfedezni — mégha a személy, aki befolyásolta barátját, ő maga volt is. „Te is mondtál utolsó leveledben egy titáni otrombaságot, tudniillik, hogy Jókaihoz a kedvemért csatlakoztál. Quo iure a kedvemért? az én kedvemért

édes öcsém ne tégy semmit, effélét legalább ne. S ha ezt csupán az én kedvemért tetted, úgy ezennel fölmentelek minden kötelezettséged alól. De itt több forog kérdésben, mint becses úri személyem kedve, ezt beszédeim után nem nagy mesterség volna belátnod.” — A későbbiekben még többször esik szó közöttük Tompa magatartásáról. Petőfi a már említettek kivül azt sem tudja neki megbocsátani, hogy ha valóban Vahot hosszabb időre bírta adott szavát, miért ígérte meg neki az *Életképek*ben való közreműködését, „nagy gyáván vagy kétszínűen”? — Tompa életrajzírója, Váczy János azzal menti költője magatartását, hogy az nem tudta, milyen célból akarta Petőfi a népköltőket a lapnál egyesíteni. Naív magyarázat ez. Petőfi 1847. júliusában Bején van, Tompát látogatja; hogyan is tehető fel, hogy az akkor őt leginkább foglalkoztató problémákról nem ejtett szót vele? Másrészt meg, Tompa a Tizek egyike is, nem először hall arról, milyen tervei vannak Petőfinek a Fial Magyarországra íróival! — Ennek a tervnek az utókor számára is fennmaradt halhatatlan megfogalmazását olvassuk az augusztus 17-i, Tompa magatartásán felháborodó és Arany „kedvedért” kijelentését visszautasító levélben: „Én a népköltészet képviselőit akartam egyesíteni. Miért az „Életképek”-ben? Mert annak legtöbb olvasója van, mert ahhoz szegődtek a legjobb fejek, mert annak szerkesztője egyik főtagja a fiatal Magyarországnak, hova mind azokat számítom, kik valódi szabadelvűek, nem szűkkeblűek, merészek, nagyot akarók, azon fiatal Magyarországnak, mely nem akarja a haza kopott bocskorát örökké foltozni, hogy legyen folt hátán folt, hanem tetőtől-talpig új ruhába akarja öltöztetni... szóval az Életképek legnekünkvalóbb orgánum... én ezekért híttalak az Életképekhez...”

A forradalom irodalmának szerepét nyilvánosságot — ez Petőfi célja.

Az új szerkesztésben meginduló lap munkatársai között tehát az év végéig nem látjuk ott Aranyt, ő csak 1848. januárjától lesz a *Pesti Divattlap* helyett most már az *Életképek* kizárólagos munkatársa, és nem látjuk ott Tompát — aki — bár nem kizárólagosan, de a következő félévétől ide is fog írni. Vannak azonban olyan új munkatársak, akik „valódi szabadelvűek, nem szűkkeblűek, merészek, nagyot-akarók”. Ezek közé tartozik a Pilvax-kör Erdélyből nemrég érkezett kritikusa-teorétikusa, Sükei Károly. Az ő írásai a maguk radikalizmusával határozottan jelzik az *Életképek* új irányát — ki is hívják a többi lap felhőrdülését mindjárt megjelenésük idején. — Vasvári Pálnak a francia forradalom eszményeit tisztelő hegeliánus történetfilozófiai tanulmányai jelentik a Fial Magyarországra forradalmat előkészítő elméleti tevékenységének másik legjelentősebb berobbanását az eddig többnyire liberális ellenzéki hangot képviselő *Életképek* történetének új szakaszában. — A munkatársak között változatlanul ott látjuk Petőfinek azokat a barátait is, akik nem tartoztak a Tizekhez, így Berecz, Lauka, Egressy továbbra is írnak és szerepel sok új név, olyanoké, akik az összkép kialakításához egy-egy jól meghúzott vonással vagy harmónikus színnel járulnak hozzá. Az előző félévben szereplő írók közül (itt is körülbelül hatvanra tehető a közreműködők száma) 18-nak a neve fordul elő a Jókai-szerkesztette lapban. 1846 második feléhez képest, tehát a Tizek belépése előtti szakaszt vizsgálva 15 név azonos. Hogy az új, és ma már többnyire elfelejtett írók közül kit érdemes kiemelni a homályból, azt a részletes elemzés során fogjuk vizsgálni. Annyival azonban tartozunk Petőfinek, hogy előre bocsássuk, ezek között az írók között az ő felesége is szerepel.

Mi jelent még új szint így első látásra? — Az elméleti színvonal ugrásszerű emelkedéséről már szóltunk. A versek rovatának értékét, jelentőségét meghatározza most is, hogy 16 Petőfi-költemény rangjelzi, vagyis az összesnek több, mint egyharmadát írja ő. — Az elbeszélések — a lap tartalomjegyzékében először — nem a „beszélyek”, hanem a modernebb „novellák” címet viselik. Többségükben a romantika jegyében születtek — helyenként szociális problémákkal átszőve. Kétségtelen, hogy ha az előző felévi Petőfi-novellákra gondolunk, a népies elem háttérbe szorul ebben a rovatban. De előretör másutt. Az „Életképek és humoristica” címet viselő rovat írásai legnagyobb részben éppen a népiélet köréből veszik tárgyukat. A Nép és Táj-ismertetések a tartalomjegyzékben az egy évvel előbbi kötetel összevetve

mintegy kétszerannyi cikkről tanúskodnak. De jelentősen szaporodott a számuk az előző félévhez képest is.

Az *Életképek*, szemben a másik két divatlappal, kezdettől nem közölt fordításokat. Ennek természetesen az önálló nemzetté válás időszakában megvolt a maga jelentősége. Ezen a téren a szerkesztőváltás nem jelentett más irányt, változatlanul csak eredeti művek láttak napvilágot (kivéve tán az egy Petőfi verset, amely Moore költeményének átültetése: „*Óh, ne bánts d a költőt*”). Mégis a fiatal irodalom nem akart bezárkózva, más népek irodalmától függetlenül csak hazai műveltséget nyújtani az olvasóknak, éppen ezért az irodalom eddig teljesen elhanyagolt területe rendszeresen helyet kap az *Életképek*ben, „Külföldi szép-irodalom és társasélet” gyűjtőnéven foglalva össze a tartalomjegyzékben. Ha figyelembe vesszük, kik gondozzák ebben az időszakban a lapot, nem lehet vitás, hogy elsősorban a francia irodalom termékeinek ismertetése tölti ki a rovatot. „Valamennyien franciák voltunk! — írja Jókai „Az én kortársaim”-ban. — Nem olvastunk mást, mint Lamartinet, Michelet-t, Louis Blancot, Suet, Hugo Victort, Bérangert s ha egy angol vagy német költő kegyelmet nyert előttük, úgy az Shelley volt és Heine, magok is nemzeteik kitagadottjai s csak nyelvekre nézve angol és német, de szellemökben franciák”.

Új a „Hölgyszalon”-nak nevezett rovat is. Itt elsősorban nem divatról, bálokról olvassunk, mint a nők számára írt korábbi cikkekben, hanem inkább a nők családi életének, lelki-világának belső problémáiról — elsősorban magának Jókainak, és Petőfinének tollából. — A tudományos érdeklődést nemcsak a filozófiai-esztétikai tanulmányokkal igyekszik a lap kielégíteni, hanem Irinyi és Vasvári tollából „Történetírászat és régiségbúvárlás” körébe tartozó cikkek is jelennek meg.

A Frankenburg által „Mi hír Budán” címen szerkesztett, napi újdonságokat tartalmazó rovat továbbra is él, de bizonyos változáson megy át, legalábbis sok esetben. Az újságíró helyett a gazdag fantáziájú szépíró tollából a korábbiaknál érdekesebb, olvasmányosabb és mélyebb humortól átítatott írásokat látunk. Néha szabályos életképeket, máskor írói programot, esetleg szellemes polemizáló cikket bújtat Jókai a napi hírek közé.

Amikor Jókai „Az én kortársaim”-ban a Tizek 1847-es porondra lépésére emlékezik vissza, ezt írja: „... a fiatal irodalom együttes erővel kezdte meg működését. De nemcsak azért volt az fiatal irodalom, mert tagjai ifjú emberek voltak, hanem azért is, mert új, ifjú és merész volt egész irányzata politikai, társadalmi, költészeti téren, elűt az eddigittől, kezdeményező, korszakba vágó.” Az új szellem érvényesítésére irányuló céltudatos törekvés ez a fiatal gárda már az *Életképek* 1847. II. félévének beköszöntő írsaiban félreérthetetlenül kinyilvánította — érthető, hogy visszadöbentek a kortársi lapok a *Honderü*-től a *Pesti Divallapon* át egészen a *Szépirodalmi Szemléig*.

Az arisztokratikus-konzervatív *Honderü* útszéli hangon ócsárolja Jókait az író és az újdonsült szerkesztőt. Egyik augusztusi szám „Irodalmi ABC” című rovatában (1847. II. 132.) nem egyszerűen vállveregtetve oktatja a fiatal írókat, hanem a művészi képességnek leg-minimálisabb jegyeit is elvitatja tőle, holmi „szecska-stil”-t emleget. De ezúttal lássuk inkább azt, hogy Jókairól, a szerkesztőről mint vélekedik a cikk: „Az irány, melyet J. úr lapjának adni fog, még mind csak talány. Irodalmi-kritikai tekintetben úgy képviselteti lapját, hogy rosszabbul már nem lehet. Novellisticaiban ő maga sokat ír — iratai jó stílygyakorlatok, de a kifejezés, értetség belyege teljesen hiányzanak s ezáltal gyakorlatai kiűs emészthetetlenekké lesznek. . . Irányadólag az *Életképek* új phasisában semmiesetre sem hat többé, s így Jókai úr, mint szerkesztő által a lap mindenestire csak nyert — mert az egyszerre megszűnt hangadó orgánuma lenni egy művészetet és tudományt egyenlő erővel elnyomó iránynak. De minthogy még a rossz irányadáshoz is bizonyos ügyesség, bizonyos savoir faire kívánatik — folytatja a *Honderü* cikkírója — s J. úrban ezen tulajdonságok is hiányzanak, — az *Életképek* még egy darabig fog ugyan egykori befolyásának árnyékával dicsőködni — aztán az árnyék mindig hosszabb leszen s minél hosszabb, annál észrevehetőlenebb, míg végre a feled-

ség egébe, a semmiség dermesztő sötétébe elvesz. . .” — Nem kezdünk vitába ezen a helyen a *Honderü* önleplező, ostoba megállapításaival, a cáfolatot a későbbi elemzések fogják nyújtani. Hanem lássuk, mit mondanak a többi lapok, hogyan fogadják az új szellemet ígérő és mindjárt kezdetben újat is nyújtó lapot azok a szerkesztők és munkatársaik, akik nem *mindenféle* haladás esküdt ellenségei, miként a *Honderü*, hanem csak a „tetőtől-talpig új ruhától” félnek, na meg a rivális szerkesztőt szeretnék beárnyékolni — mint ez a *Pesti Divatlap* esetében világosan kitűnik. — Vahot Imre, aki szemmel láthatóan Tompa Mihályt akarja a Fiaatal Magyarország többi tagja ellen kijátszani, lapjában „Irodalmi leveleket” adresszál Tompához és az első rész, a kortársi irodalom kérdéseit feszegetve, méltán hívja ki Jókai irónikus válaszát. Vahot *Viszontüdvözet Jókay Mórnak* című cikkében (*Pesti Divatlap*, 1847. jún. 27.) lekezelő modorban, bántó kicsinylés hangján a szerkesztőt sérti a fiatal íróban, de hangjában ott érzik az aggodalom, a vetélytárstól való félelem is. „Jókay Mór, mióta dicső emlékezetű előde által felsőbb jóváhagyás mellett szerkesztővé neveztetett ki, e miatti gyermekes öröme és félelme zavarában azt sem tudja, hol a feje; csak kipked-kapkod, mint Bernát a mennykő után, az egész világot dolgozótársává szeretné lekötelezni s kivált az én személyemben valami iszonyatos rémet, halálra ijesztő mumust látnak káprázó szemei . . . minő kurucz legény lett ebből a mi szende kis öcsénkből, mióta a szerkesztői kakastollas csákót a fejébe s a szerkesztői csákányt a kezébe nyomták — odafent.” — írja nem kevés malíciával. Majd kioktatja Jókait, miként viselje magát: „Nyugodtabban kissé, újonc barátunk, nyugodtabban. . . én miattam nagyon nyugodt lehetne újonc ügyfelem, én nem irigylem az ő geniális dolgozótársait s nem irigylendem soha előfizetőinek bármily arányban növekedő számát. Ha van ereje, alapítsa meg szerkesztői hitelét, aztán másszék föl ezzel akár a Csimborasszó tetejére s harapjon a csillagokba. Bánom is én” — Majd továbbra is, szinte halmozva az elevenbe szúrni akaró kifejezéseket, ismét elmondja járátlan kezdő újoncnak, ingerlékeny lázbeteg állapotúnak, majd kegyesen „megbocsát” neki és egyben megjósolja, hogy ha mások ellen is ily „ok nélkül” fog kirohanni, minő jövő vár rá, mint szerkesztőre.

Azonban — mint már utaltunk rá — nemcsak a szerkesztők közötti rivalizálás az oka annak, hogy Jókait kedvezőtlenül fogadják, hanem a lap programja és megváltozó iránya döbbsenti meg az írókat, kritikuskokat. Az a Medgyes Lajos is, aki Petőfi költészetéről meleghangú sorokat írt és maga is az *Életképek* munkatársa, 1847 nyarán *Sükey Károlynak* címzett írásában (*Pesti Divatlap*, 1847. 1080. l.) a lapnak Sükey által megfogalmazott új iránya ellen emel szót. A cikk végén arra kéri Jókait, hogy Sükey írásait legalább ne a szerkesztőség nevében és egyetértésével publikálja a jövőben, ami pedig már megjelent, minősítse sajtóhibának. (!) Itt jegyezzük meg, hogy Jókai Sükeyt — saját kifejezésével — „zseni”-nek tartotta.

Az 1847-es esztendőben meginduló színvonalas kritikai folyóirat, a *Szépirodalmi Szemle* is támadja az *Életképek* új szellemét — bár éppen eleget bírálta a régit is. Az „Értesítő” című rovatban „Széptani irányok és tévedések” címen névtelen cikk (*Szépirodalmi Szemle*, 1847. II. 269 és 285) foglalalkozik az *Életképek*ben történt változással: „Az *Életképek* kiadója legkorábban hirdetvén a második félévi előfizetést, hogy „lapjai addigi szellemök és irányokban fognak folytattni”, kíváncsiak valánk az új folyamra, mert a szerkesztő változott s föl kellett tennünk előre, hogy az új szerkesztő a régivel, a lap iránya- és szellemére nézve megalkudott, de másképpen ütött ki a második félévi folyam s meghazudtoló fő dolgokban az előleges hirdetést, mint látni fogjuk. . .” Ezután a Szemle is a Sükey cikkével száll vitába. Sükey írásainak közléséért elmarasztalja Jókait. Majd ezt írja: „Jókayról mi kegyetlenül nyilatkozánk azonnal, mihelyt híre támadt, hogy ő szerkesztő lesz. Bár hazudtolta volna meg állításunkat s véleményünket maga felől: azonban teljesedni látjuk jóslatunkat. . . Ne vegye azért rossz néven se Jókay, se barátai, ha megint őszintéknek kelletik lenni nyilatkozatunkban, hogy vele csakugyan el volt hamarkodva az *Életképek* sorsa s egész szerkesztői állása valami erőltetett dolog, mit szándékosan sem titkolhatni többé. . .”

A Jókai szerkesztőségét bírálattal illető néhány vélemény jelzi, hogy a változás a lapban kétségtelenül és azonnal jelentkezett.

Részletekbe menő vizsgálódásunk a továbbiakban elsősorban arra fog kiterjedni, milyen eszmeiséget, elveket, művészi irányt képviselt az *Életképek* abban az időszakban, amikor a Fiatal Magyarország tagjai elfoglalják helyüket 1846 novemberében Frankenburg lapjában és ehhez képest miféle változások észlelhetők a lap szellemét, irányát illetőleg attól kezdve, hogy már nemcsak munkatársakként, hanem az irányításban is jelen vannak a bátrak, nagyot-akarók.